

Зикирова Гулайым Абдылдаевна, пед.и.к., доцент,
Абдыманап кызы Максатгул, магистрант,
Ош технологиялык университети

БОЛОЧОК КЕСИПТИК ОКУТУУНУН ПЕДАГОГДОРУНА ИНФОРМАТИКАНЫ ОКУТУУДА МААЛЫМАТТЫК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮКТҮ КАЛЫПТАНДЫРУУ

Бул макалада болочок информатика мугалиминин кесиптик компетенттүүлүгү жана кесиптик компетенттүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык каражаттары каралды. Бул маселени чечүүдө окуу-методикалык маселени чыгаруунун натыйжасы болуп калыптанган методикалык билимдер жана билгичтиктер эсептелет. Информатика мугалиминин кесиптик компетенттүүлүгү кесиптик билимдери, кесиптик билгичтиктери жана личносттун кесиптик маанилүү сапаттары боюнча компетенциялардын жыйындысына ээ болуу процесси катарында каралды.

Негизги сөздөр: кесиптик компетенттүүлүк, методикалык билимдер, билгичтиктер, компетенттүүлүк мамиле, методикалык маселелер, информатика мугалими, педагогикалык каражаттар.

Зикирова Гулайым Абдылдаевна, к. пед.н., доцент,
Абдыманап кызы Максатгул, магистрант,
Ошский технологический университет

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ОБУЧЕНИИ ИНФОРМАТИКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассматриваются профессиональные компетентности и педагогические средства развития профессиональной компетентности будущих учителей информатики. При решении этой задачи сформированные методические знания и умения являются результатом решения учебно-методических задач. Профессиональные компетентности учителей информатики рассматриваются, как процесс овладения совокупностью компетенции профессиональных знаний, профессиональных умений и личностных профессиональных важных качеств.

Ключевые слова: Профессиональная компетентность, методические знания и умения, компетентностный подход, методические задачи, учитель информатики, педагогические средства

Zikirova Gulaiym Abdyl daeva,
Candidate of pedagogical sciences, docent,
Abdymanap kyzy Maksatgul, graduate student,
Osh Technological University

FORMATION OF INFORMATION COMPETENCE IN TEACHING COMPUTER SCIENCE TO FUTURE TEACHERS OF VOCATIONAL EDUCATION

The article deals with professional competence and professional development of pedagogical tools of competence future computer science teachers. To solve this problem form the methodological knowledge and skills are the result of solving educational problems.

Professional competence of computer science teachers are considered as the process of mastering a set of competencies of professional knowledge, professional skills and personal qualities important seasoned professional.

Key words: Professional competence, methodical knowledge and skills, competence approach, methodological problems, computer science teacher's pedagogical tools.

Өзгөрүлүп турган мезгилде билим берүү системасы ЖОЖдун бүтүрүүчүсүнүн компетенттүүлүк, демилгелүүлүк, инновациялык, мобилдүүлүк, ийкемдик, конструктивдик катары сапаттарын калыптандырууну талап кылат. Болочок мугалим турмушунун бардык мезгилинде өзүнүн билимин өркүндөтүүгө, жаңы технологиялар менен куралданууга жана аларды колдонуу мүмкүнчүлүктөрүн түшүнүүгө, өз алдынча чечимдерди кабыл алууга, болочок кесиптик жана социалдык чөйрөгө көнүүгө, командада иштей алуу жана проблеманы кое билүүгө, стресске алып келүүчү жагдайларга жана андан чыгып кетүүгө даяр болууга умтулуу абзел.

Информатик -бүтүрүүчүлөрдүн өз алдынча кесиптик ишмердүүлүккө начар даярдыгы, толук эмес ориентациясы, информатикалык билимдеринин жана теориясынын формалдуу өздөштүрүлүшү информатика мугалимдерин даярдоодогу кемчиликтерди түзөт. Информатикалык даярдоо аймагында көпчүлүк бүтүрүүчүлөрдүн компетенттүүлүгү билим берүү парадигмасынын рамкасында “билим-билгичтик көндүм” менен гана чектелет. Кээде бул талапка да туура келбей калат. Ал эми азыркы өзгөрүлүп турган мезгилде жана илимдин өнүгүүсүнүн шартында мугалимден жогорку деңгээлдеги кесиптик компетенттүүлүктү талап кылат[1].

Информатиканы окутуунун методикасы дисциплинасынын маанилүү проблемаларынын бири - кесиптик маселелерди чыгарууга чыгармачылык жана изилдөөчүлүк мамиле жасоо үчүн алган билимдерин, билгичтиктерин жана көндүмдөрүн колдонууга үйрөтүү жана билимдерди формалдуу өздөштүрүүгө жол бербөө. Студенттерди окутуу мезгилинде заманбап информатикалык билимдердин базасынын топтолушу, педагог-изилдөөчү катарында өзүн өркүндөтүүгө мотивирленген умтулуу калыптанышы абзел.

Компетенттүү адисти даярдоо идеясы В.И.Байденко, В.В.Краевский, А.К.Маркова, А.В.Хуторский ж.б. окумуштуулардын педагогикалык эмгектеринде өнүгүүгө ээ болду. Кээ бир авторлор педагогдун компетенттүүлүгүнө анын инсандык сапаттарын – демилгелүүлүк, өзүнүн ишине жоопкерчиликтүүлүк менен мамиле кылуу, эмгекти сүйгөндүк, алдына койгон максатка умтулгандык, өзүндө ишеничтүүлүк ж.у.с. кийришет. Башкалар компетенттүүлүктүн структурасына билимдерге ээ болуунун деңгээлин маанилүү ченде аныктаган, мотивациялык-баалуулук чөйрөнү киргизүү зарыл деп эсептейт. Ошентип, кесиптик компетенциялардын түзүүчүлөрү иштин маңызы боюнча кесиптик ишмердүүлүктө, кесиптик карым-катышта педагогдун индивидуалдыгында, анын жеке өзүнө тиешелүү болгон өзгөчөлүгүндө, кесипкөй инсан болуп орун алышында адамдын жетилгендигин билдирет[2].

«Билим берүүнүн мазмунун модернизациялоо стратегиясына», В.Д.Шадриков ж.б.дын изилдөөлөрүнө ылайык, кесиптик компетенттүүлүк төмөнкүдөй кесиптик үч группа компетенцияларды камтыйт. Биринчи группасы – кесиптик билимдери:

1) Предметтик-информатикалык (мектеп информатика курсунун негиздери жана анын өнүгүү тарыхы боюнча билими) (Казачек, Т.С. Полякова ж.б.)

2) когнитивдик (окутуу жана тарбиялоонун психологиялык-методикалык жана методикалык негиздери, окуу-тарбиялоо процессин уюштуруу жана долбоорлоонун закон ченемдүүлүктөрү) (М.А. Абдуллажанова ж.б.)

экинчи группа – кесиптик билгичтиктери:

- 3) аналитикалык (жаңы педагогикалык жана методикалык жагдайларда ээ болгон билимдерин жана билгичтиктерин анализдөө, классификациялоо, системалаштыруу, жалпылоо билгичтиги) (О.Б. Епишева Р.А. Майер ж.б.);
- 4) долбоорлук (окутуунун, өнүгүүнүн жана тарбиялоонун жана алардын жетишкендиктеринин методикалык инструментарийлеринин диагноздоолуучу максаттарын долбоорлоо билгичтиги) (В.А. Далингер, О.Б. Епишева ж.б.);
- 5) изилдөөчүлүк (изилдөө жүргүзүү, анын жыйынтыктарын анализдөө, жыйынтык чыгаруу, ишмердикти пландаштыруу билгичтиги) (М.А.Абдуллажанова, Н.В. Грызлова, В.А.Далингер ж.б.);
- 6) конструктивдик (окуу-тарбиялоо процессин долбоорлоо, окутуунун формаларын, методдорун жана каражаттарын тандоо менен башкаруу, текшерүү, оңдоп-түзөө, баалоо билгичтиги) (Далингер, О. Б. Епишева ж.б.);
- 7) диагностикалык (окуу материалын өздөштүрүүнү, окуу ишмердикте окуучулардын өнүгүүсүн жана тарбиялоосун диагноздоо процедурасын өткөрүү жана анын жыйынтыгын иштеп чыгуу билгичтиги) (В.М. Монахов ж.б.);
- 8) уюштуруучулук (өзүнүн педагогикалык ишмердүүлүгүн жана окуучулардын окуу ишмердигин алардын кызыгууларын, шыгын, талаптарын эсепке алып уюштуруу билгичтиги) (М.А.Абдуллажанова, Р.А.Майер, ж.б.);
- 9) прогностикалык (педагогдун окутуунун акыркы жыйынтыгын интуитивдүү көрүү жөндөмдүүлүгү) (В.А. Адольф ж.б.). Үчүнчү группа личносттун кесиптик маанилүү сапаттары:
- 10) коммуникативдик (кесиптик ишмердикте жана мамиле түзүүдө личносттор аралык өз ара аракеттин ийгилиги, тайпанын жана тайпалар аралык мамиле түзүүнү камсыздоо, окуучулардын арасында келишпестиктердин алдын алуу, жоюу) (Р.А. Майер, А.К. Маркова ж.б.);
- 11) нарк-насилдик (кесиптик өздүк өнүгүүдө жана өзүн өзү өнүктүрүү талаптарынын, баалуулук таламдарынын, педагогикалык изилдөөгө кызыгуусунун, кесиптик ишмердиктин жетишкендиктерине умтулуусунун болушу) (Н.В.Грызлова, В.Ф. Любичев ж.б.);
- 12) рефлексивдик (өзүнүн ишмердигинин жыйынтыктарын баалоо билгичтиги, окуу-методикалык ишмердикке өздүк анализ жүргүзүү, личносттук жана кесиптик өздүк өнүгүүгө жөндөмдүүлүгү) (Н.В.Грызлова, Р.А.Майер ж.б.);
- 13) маданияттык (педагогикалык тактын, сабырдуулук, окуучулар менен болгон мамиледе толеранттуулук, педагогдун жалпы маданияты жана кесиптик маанилүү личносттук сапаттарынын болушу) (В.А.Адольф, А.К.Маркова ж.б.) [2]. Н.В.Кузьмина белгилегендей, “педагогикалык ишмердүүлүк болуп башка адамдын личносттун калыптандырууга багытталган педагогикалык маселелерди чыгаруу эсептелет”.

Информатиканы окутуунун методикасында педагогикалык маселелердин арасынан мугалимдин методикалык ишмердүүлүгүнүн негизги компоненти катары “методикалык маселелерди”, ал эми студенттер үчүн “окуу-методикалык маселелерди” белгилешет. Е.И. Лященко окуу методикалык маселени болочок информатика мугалимине зарыл болгон методикалык билимдерди жана билгичтиктерди өздөштүрүүгө багытталган маселе катары аныктайт; окуу-методикалык маселени чыгаруунун түпкү өнүмү, натыйжасы болуп калыптанган методикалык билимдер жана билгичтиктер эсептелет [3].

“Окуу-методикалык маселелер” деп конструктивдик мүнөздөгү, “информатиканы окутуунун методикасы” курсун студенттер окуп-үйрөнүүдө чыгарууга туура келген маселелер.

Ошентип, студенттин окуу-методикалык ишмердүүлүгүнүн деңгээли алардын окуу-методикалык тапшырмаларды аткаруу деңгээли менен байланышта болот.

Мындан окуу-методикалык тапшырмалардын деңгээли болочок информатика мугалиминин кесиптик компетентүүлүгүнүн деңгээли менен туура келиши мүмкүн. Кесиптик компетенцияларды кесиптик билимдердин, кесиптик билгичтиктердин жана болочок информатика мугалиминин конкреттүү окуу-методикалык ишмердүүлүгүндө аларды сапаттуу аткаруу үчүн зарыл болгон инсандык кесиптик сапаттарынын жыйындысы катары аныктайбыз.

Болочок информатика мугалиминин кесиптик компетентүүлүгү катары кесиптик ишмердүүлүктү түшүнүү жана сапаттуу аткарууга даярдыгын туюнткан кесиптик компетенциялардын жыйындысына ээ болуусун түшүнөбүз.

Азыркы мезгилде кесиптик даярдоонун мазмунун тандоо менен катар болочок мугалимдердин кесиптик жана инсандык калыптанышын өркүндөтүүгө өбөлгө түзө турган педагогикалык каражаттарды аныктоо проблемалары олуттуу мааниге ээ [4].

Аталган проблемаларды чечүүнүн бир жолу катары болочок мугалимдерди даярдоо процессин окутууга компетенттүүлүк мамилени негизинде түзүүнү айтууга болот. Бул азыркы билим берүү реформасынын да өзөгүн түзөт. Окутууга компетенттүүлүк мамиле өз ичине студенттердин болочок кесиптик ишмердүүлүктүн өзгөчөлүктөрүн аңдап-түшүнүшү үчүн шарттарды түзүүнү, болочок кесипти ийгиликтүү өздөштүрүүгө зарыл болгон инсандык сапаттарды өнүктүрүүгө карата басымдын жасалышын, ар бир студенттин кесиптик маанилүү сапаттарынын өнүгүү деңгээлин аныктоону жана жекече билим берүү траекторияларын түзүүнү камтыйт.

- Предметтик даярдыкта кесиптик багытталышты күчөтүүнүн негизинде кесиптик компетенттүүлүктү калыптандырууну өнүктүрүү маселесинин жүзөгө ашырылышы сабактарга кесиптик ишмердүүлүктүн элементтерин, кесиптик мазмундагы маселелерди кийрүү, кесиптик ишмердүүлүктө пайда болуучу ишкер жагдайларды түзүү, окутуунун методдорун жана формаларын ылайыктуу өзгөртүү менен жүргүзүлүшү мүмкүн.

- Болочок мугалимдин кесиптик-педагогикалык ишмердүүлүккө даярдыгына жана анын кесиптик компетенттүүлүгүнүн калыптанышуусуна маанилүү таасирди окутуунун методдору, өзгөчө проблемалык окутуу, интерактивдүү методдор көрсөтө тургандыгы педагогикалык изилдөөлөрдө белгиленген [5].

Материалды өздөштүрүүнүн мындай жолдору студенттердин таанып билүүчүлүк активдүүлүгүн чакырууга, билимдерге болгон кызыгуусун козгоого, иш аракеттердин ыкмаларына ээ болууга, жетишкендиктердин талаптуулугун активдештирүүгө түрткү болот. Окутуунун методдорунун мүмкүнчүлүктөрүн ишке ашыруу үчүн ишмердүүлүктүн максаттарын түшүндүрүү, проблемалык жана информациялык суроолорду коюу, проблемалык жагдайларды түзүү, маалымат булактары менен иштөөнү уюштуруу, билимдерди кесиптик негизде колдонуу, сабактын кызыктуу, таасирдүү жана оюн формаларын колдонуу сыяктуу иш аракеттер кызмат кылаарын практика бекемдеди. Болочок мугалимдерде негизги компетенцияларды информатикалык маселелердин жардамы менен калыптандырууда окуучулардын информатикалык сабаттуулугун жогорулатуунун каражаты катары информатика сабактарында компетенттүүлүк мамилени жүзөгө ашырууга мүмкүндүк берет

Адабияттар:

1. **Адольф, В.А.** Теоретические основы формирование профессиональной компетентности учителя [Текст] / В.А. Адольф // автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01/ В.А. Адольф. – Москва, 1998. - 49 с.
2. **Абдуллажанова, М.А.** Формирование профессиональных качеств будущего учителя в процессе обучения в педвузах автореф.дис....канд.пед.наук. [Текст] / М.А. Абдуллажанова // – Ташкент, 1991. -23с.

3. **Алтыбаева, М.А.** Профессор М.Н.Назаров чебер информатика мугалими жөнүндө көз карашы жана окутууга компетенттүүлүк мамиле жөнүндө ОшМУ жарчысы. [Текст] / М.А. Алтыбаева // №1, 2011
1. **Бекбоев, И.Б.** Жаңыча окутуу жана көрөгөч мугалим - модернизациянын өзөгү[Текст] / И.Б. Бекбоев // Кут билим. -2011. 13-май.
2. **Лященко, Е.И.** Лабораторные и практические работы по МПМ [Текст]: учеб. пособие для ст-тов физ.-мат. спец. пед. ин-тов / К.В. Зобкова, Т.Ф.Кириченко // [и др.] / под ред. Е.И. Лященко. - М.: Просвещение, 1988. -223 с.